

PROGRAMMA,
QVO
R E C T O R
UNIVERSITATIS GRYPHISWALDENSIS,
CHRISTIANVS NETTEL-
BLADT,

J. V. D. ET PROFESSOR REGIVS PVBL. ORDIN.,
SOCIETATISQVE REGIÆ VPSALIENSIS SODALIS,

OCCASIONE
HELIOLATRIÆ
VETERVM

Æ
RITVS
TEMPORE NATIVITATIS DOMINI
ADORANDI SOLEM.

AD
CVLTVM
SOLIS JVSTIÆ

INCREATI,
DEBITAMQVE ERGA MVNDI SALVATOREM VE-
NERATIONEM,

EA QVA DECET PIETATE,
CIVES ACADEMICOS
FESTIVO HOCCE TEMPORE,
EXCITAT ATQVE ADHOR-
TATVR.

GRYPHISWALDIÆ, EX OFFICINA G. HÖBENERI,
REG. ACAD- TY

coll. diss. A
004, 20

D. J. A. 204. 20

Dari substantiam per excellentiam talem, vel sibi relicta sana ratione, ex rebus sub, supra & circa se (1) existentibus homines, si velint, percipere possunt & liquido cognoscere. Quin, si pergunt accuratius cogitando, facile non tantum se ipsis in conspectum dabit admirandus ille attributorum & perfectionum complexus, sine quibus, ne concipi quidem aut esse potest summum illud ens per se subsistens; sed insuper etiam, cultu religioso prosequendum esse (2) facili pronaque argumentatione assequentur. Seponantur reliqua, quibus tamen omnibus illud humanæ conditionis perfectionem immenso intervallo post se relinquit: modo unica immaterialitatis & independentiæ biga, (3) sub examen vocetur. Non citius hoc fa-

(1) Ex istis fontibus specialiora pro Dei existentia haurire argumenta licet. Uti ratione corporis humani ex oculo J. C. STURMIUS, ex aure J. A. SCHMIDT, ex corde G. A. HAMBARGERUS, e manu C. DONATI, e cerebro M. J. FRIED. WUCHERER, ex aliis partibus, alii haurerunt.

(2) An internus ad id cultus sufficiat, an vero externus etiam requiratur, inter eruditos disputatum. Vid. hac

de re GODOFR. POLYCARPI MUL-
LERI Disp. Lips. de Cultu Dei exter-
no, & Dn. D. KOPPENII Collegæ Ho-
noratiss. Disp. Gryph. de ead. materia,
qui pro externo militant.

(3) Ex hisce duobus attributis entis
per se subsistentis cætera egregie eruit
BUDDEUS in *Theolog. Dogmat.* L. 2.
c. 1. §. XI seqq. & Dn. WALCHIUS
in *der Einleitung in die Philosoph.* L. 2.
c. 2. §. 25. pag. 203. seqq.

Sächs.
Landes-
Bibl.

15/1/18

factum erit, quam ineffabilis quædam & venerabunda religionis obligatio inde nascetur, in metum, amorem, spem, obedientiam cultusque religiosi alias partes, qua data occasione, erumpens. Hinc ne gentiles quidem ignorare potuerunt, existere Numen (4) & quod existere crediderunt, nec colere omisere. Hoc solo errore titubantes, quod cuinam Enti summi Numinis dignitas decernenda sit, non certas apud se constitutas rationes (5) habuerint. Hinc enim in devia illa dilapsi sunt, ut divinitatem sibi persvaserint, quæ non erat, & quæ erat, non agnoverint. Attamen vel ex ipso hoc gentilium errore liquet, quod existentiam Numinis alicujus extra dubium collocaverint, & quam sint homines ad illud colendum devincti, operosa religione sua, utut superstitiosa & Idololatrica, ostenderit. Quod vero obfuscatum vel sua culpa vel aliorum malitia revelationis lumine in tenebris oberraverint & aut ex ingenio suo deos sibi finxerint aut ab aliis fraudulentis impostoribus obtrudi passi sint, id demum ex perversitate, cœcitate, negligentia aliisque hujusmodi causis profectum esse facili conjectura intelligere licet. Hoc certum est, apud diversos populos, diversa exinde deorum dearumque genera & mirandos, nedum stupendos atque horrendos sacrorum cultusque modos (6) prognatos esse. Constat superbientem olim Romam viginti

A 2

ginti

(4) PETR. BAELIUS evincere quidem conatus est, integros etiam populos atheismum occupasse, sed quam invalidis rationibus id fecerit, ostensum est a J. L. FABRICIO in *Apologético pro genere humano contra calumniam Atheismi*, & BUDDEOS in *Tr. de Atheismo cap. 5. §. I. pag. 364.*

(5) Optime hac de re egit LUTHERUS *Tom. IV. Jen. Latin. fol. 618. & Tom. 4. Jen. Germ. fol. 204.* ubi legitur. CICERO quoque *lib. 1. de LL. recte scribit: Nullam gentem, neque tam immanisvetam, neque tam feram esse, quæ non, etiamsi ignoret, qualem*

Deum habere deceat, tamen habendum sciat. Nec aliter sentit PLUTARCHUS *adv. Colotem Tom. 2. Oper. pag. 1125.* aliique pl.

(6) An non ritus gentiles Christianorum sacris pro parte originem dederint immixtique sint, olim acriter disputatum est ex quo SPENCERUS de *LL. Hebræor. ritualibus Vol. 2. Dissp. 1.* id demonstratum sibi sumserat, quæ de re PFAFFIUS in *præfat. ad noviss. edit. Spencersi* plura affert. Recruduit haud ita pridem hoc coram tamen Aboæ.

ginti *selectos*, ut dicebant, deos adorasse, quos nulli licebat sibi vindicare aut eorum quempiam suos privatim facere; sed, qui omnium in universum commodis, nimirum aut regni integri, aut provinciæ nobilis, aut civitatis illustris serviebant, uti quidem ANTONIUS GVEVARA (7) id prodidit. Habebat præter, hos & innumeros *communes*, ut BRUXELLO philosopho arbitrante, tot deos quot cives, bis centum, puta, & octoginta mille ambitu suo complexa sit. Nec Germani exiguum eorum numerum (8) coluere. Solas *Pomerania* (9) *Livonia* (10) *Borussia* (11) aliarumque terrarum antiquitates si consulamus, neque in uno numine, neque in uno eodemque cultus genere eas acquievissent, videbimus. Diffiteri tamen non possum, plura Deorum nomina, quam deos forte in Germania antiqua occurrere, ut, si quis erueret historiam Deorum Germanico-

(7) In *Horologio Principum edit. sexta Lib. I. Cap. XI. pag. 35. seqq.* conf. FRANC. POMEY *Pantheum Mythicum* & al. pl.

(8) Plerumque duas eorum, propter multitudinem, constituunt classes, alteram communium universæ Germanicæ gentis, aut saltem maximæ partis; alteram particularium certæ provinciæ & ditionis. Priores Catholici & majores: posteriores topici & minores dicuntur. Distingvit & JOH. PICCARDUS inter *gemeine Allgaden und Landgaden* licet diverso sensu. De multitudine Deorum Germanicorum videre est ap. SCHEDIUM de *Diis German.* ABRAH. FRENCELIUM in *Comment. de Diis Soraborum aliorumque Slavorum* ap. Ill. Dn. HOFFMANNUM inter *Script. Rerum Lusat.* Tom. 2. p. 100. *seqq.* & Auctores passim adductos.

(9) Vid. ZICKERMANNI *Historia*

sche Nachricht von denen alten Einwohnern in Pommern, pag. 6. *seqq.* ut MICRÆLIUM, CRAMERUM & alios fileam.

(10) Vid. HERM. BECKERI *Disp. Witteb Livonia in sacrificiis suis considerata, Cap. I. §. 2.* EINHORN in *Historia Lettica, pag. 14.* & DIONYS. FABRICIUS in *Compendios Livoniae Historia Manuscr. Cap. 2.* Omnium vero optime hujus gentis Deastros exposuit THOMAS HIERNER in *denen Est, Lief, und Lettländischen Geschichten Manuscr. Lib. I.*

(11) Et hi populi solis cultum variosque Deastros habuerunt, teste HARTKNOCHIO de *Disf. select. Histor. Disf. X. pag. 157. seqq.* conf. JOH. MELETIUS in *Sacrificiis & Idololatria Veter. Borusf. nec non TITIUS de Prussia a Tyrannide Cruciferos liberata* in *ACTIS BORUSSICIS Tom. 2. pag. 163. & 404. seqq.*

manicorum, deprehensurum, non dubitem, unum eundemque factitium Deum, prouti casus & ratio tulit, diversas appellationes fortitum esse. Id quod sequiori & in pejus subinde ruenti seculo Deis ipsis, pro numero nominum, augendis occasionem præbuit. Quanta autem hic cernitur fuisse majorum in conquirendis Diis anxietas & sollicitudo, tanta à veritatis via aberratio subest; ut stultè seduli humanitatem & rationem omnem exuisse videri possint. Nihil tam vanum & absolum, nihil in regno naturæ tam monstruosum, nihil inter animalia tam ferum, sævum & contemptibile; nihil in rebus inanimatis tam (12) ineptum tamque impurum, quod non aliquis populus Deum sibi fecerit & luxuriante veneratione suspexerit. Non cælo, nec terræ; non ventis nec aquis, nec lapidibus nec truncis divinitatis venia data. Sed utut monstruosum quid esset atque abominandum, ut esset diabolus ipse, esse tamen poterat Deus &, vel natura ipsa repugnante, demisso cultu honorari. Qui in fastis antiquis versati sunt, hæc omnia ignorare non poterunt, ita ut prolixa eorum probatione hic non sit opus. De antiquitate tamen idololatriæ hanc meam esse opinionem profiteor, quod, si tria illa genera Theologiæ gentilis, naturalis, fabulosa & politica spectentur, temporis ordine, ea quæ à natura nomen obtinuit, & creaturam Creatori ipsi substituit, antecedere mihi videatur. Inter creaturas autem primo omnium soli di-

A 3

vinos

(12) Ut unicum saltem ex multis proferam exemplum, ad *Historiam Livoniae Manuscr.* THOMÆ HERNER provoco, ubi *Tom. I* hæc leguntur verba: Sie haben in Estland noch diesen abergläubischen Gebrauch / daß sie alle Neue Jahr einen Götzen von Stroh, in Gestalt eines Mannes / machen / den sie METZICKO nennen / und eignen ihm die Krafft zu / daß er ihr Vieh von den wilden Thieren bewahren /

und ihre Gränze hüten solle. Diesen begleiten sie alle aus dem Dorffe / und setzen ihn an ihren Gränzen auf den nächsten Baum / &c. alia plura legi possunt ap. NERRETERUM in Tr. Juden- und Heyden-Tempel / & CHRISTPH. ARNOLDUM in Tr. von denen Sächsischen Wilsen und Teutschen Götzen-Bilden / ubi Deastri Hoitzili pochtli, sive Vitzili putzili, Mura - Poante & aliorum icones reperiuntur.

vinos honores delatos esse non minori probabilitate crediderim. Neque tamen negandum puto, sub solis symbolo ad juventutem, de divinitate rectius erudiendam, ipsum verum Deum initio repræsentatum adoratumque esse & successu demum temporis, invalescente superstitione apud posteros, aliquid divini Numinis huic astro affictum. Nec difficile est invenire fictionis rationes. Inter primas humanæ videtur imbecillitas mentis fuisse, quæ facilius percipit res oculis obversantes; ad ea vero, quæ à sensibus remotiora sunt, non æque facile pertingit. Ipse Israeliticus populus tot miraculis, tot nutus divini speciminibus præmunitus in pessimum hujus rei exemplum abivit, qui cum in Deo suo, supra oculorum omnium aciem posito, satis habere debuisset, Deos sibi expetebat, quos usurpare oculis posset. Quid mirum igitur est, gentes à confortio Israelis alienas & revelationis lumine destitutas, eo depravationis pervenisse, ut visu, quam intellectu, de divinitate statuere maluerint. Forte & abusus astronomiæ (quod studium, perhibentibus rerum memorabilium scriptoribus, antiquissimis jam temporibus homines excoluerunt) seductionis non levem ansam subministravit. Hinc enim miranda solis natura, operandi vivida virtus, magnitudinis & altitudinis stupenda vastitas innotuerunt, quæ, ubi in deterius rapta usuque corrupta sunt, ad cultum idololatricum facili negotio adaperire viam potuerunt. Ne quid dicam de aliis in superstitionem proclivibus doctrinis, (13) quæ inclinare in has partes humanum animum potuerunt. Non alias ipsa (14) scriptura sacra hujus corruptelæ causas in medium profert; non alias scriptores profani, proluxiori opera, exponunt. Nec solis cultum pande-
tæ

(13) e. g. Soli stellisque vitam & rationem inesse, quem errorem & ORIGENEM aluisse ferunt. Vid KOCH Tom. I. *Observ. Miscell.* pag 21.

(14) Vid. Liber Sapientiæ Cap. XIII. 2. seqq. conf. VOSSIUS de *Idolo-*

latria c. 2. pag. 309. ARNCKIEL von der *Cymbr. Heyden-Religion*, P. I. p. 48. & 49. & ZICKERMANN in seiner *Nachricht von Pommern* / pag. 28. qui in compendio potiores adducit rationes.

Ætæ sacræ intactum reliquerunt. Evolvantur *Deut. IV. 19. XVII. 3. Hiob XXXI. 26. seqq.* Aperte commemoratum invenies. MOLOCHUM (15) vero, BAALEM (16) & THAMUSUM (17) pro totidem hujus cultus religionisque simulacris venditare ausim. Atque hæc me movet, ut credam, causa, tantum non ab omnibus (18) populis solem olim pro Deo habitum & divino honore ornatum fuisse. Cuinam vero populo hujus idololatriæ solaris primordia debeantur? hæc altioris indaginis quæstio videtur. Communiter creditur à *Chaldeis* (19) profectam in alias gentes serpsisse. RUDBECKIUS (20) apud Svedos incunabula ejus statuit, indeque aliarum etiam terrarum incolas hac lue afflatos contendit. Sed undecunque contraxerint, certum est, paucos ab ea immunes extitisse. Nam & illi hucreferri merentur, quibus ignis pro Deo fuit: cum in aprico esse videatur, sub ignis vocabulo solis ipsius igneam virtutem, nec quic-

(15) Sub MOLOCHI Titulo & Ethnicos & Israelitas solem veneratos esse testatur SPENCERUS de *LL. Hebr. Ritual. pag. m. 483. & 806.* GOODWINUS in *Tr. Moses & Aaron ex edit. Hotting L. 4. Cap. 2.* GUSTAV. PERINGER in *Disf. Upsal. de Cultu solis Idololatriæ, th. 8. pag. 14.*

(16) MOLOCHUM & BAALEM re ipsa inter se convenire & utroque nomine solem intelligendum esse probatum dedit GOODWINUS *supr. all. loc. Lib. 4. cap. 2. §. 4. pag. m. 662.* BUDEUS in *Hist. Eccles. Veter. Testam. pag. 948. in fin.* GUNDLING in *Gundling. T. 8. Part. 39. Obs. 1. §. 36 & 37. p. 319. seqq.* WEISIUS in *Antiquitat. Misnico Saxon. p. 382.* & RUDBECKIUS in *Atlant. Tom. 2. Cap. 5. pag. 151*

(17) Vid. *Ezech. cap. VIII. 14. &*

Commentat. adh. l. conf. RUDBECK in Atlant. Tom. 2. cap. 5. pag. 142. seqq.

(18) POMONIUS MELA de *Situ orbis Lib. 1. c. 8.* scribit: Qui ultra deserta esse memòrantur, *Atlantes, Solem execrantur.* Sed hoc assertum jam sub examen revocare non placet.

(19) Hanc sententiam defendit HUMPHREDUS PRIDEAUX in *the Historij of the deus* conf. Mr. de la ROCHE *Bibl. Angloise. T. 1. P. 1. pag. 12. seqq.* Num vero origo hujus cultus a prima mundi origine repetenda sit, ut volunt ANT. van DALE *Disf. 1. de Orig. & Progr. Idol. Cap. 1. pag. 14.* & JAC. BASNAGIUS in *Antiqu. Jud. T. 2. c. 2. pag. 391.* aliis discutiendum relinquo. Ante diluvii tempora eam cœpisse negat BUDEUS in *Hist. Eccles. Vet. Test. P. 1. Sect. 1. p. 159.*

(20) In *Atlant. Tom. 2. Cap. 5. p. 434.*

quicquam aliud intelligi debere. Observandum enim probe hic est, pro diversa virtutum ratione diversa etiam soli indita nomina fuisse, uti id MACROBIUS (21) dudum ad liquidum deduxit. Interim unicus sub diversis istis nominibus sol ejusdemque ad religionem comparatus cultus absconditur. Equidem HYDIUS (22) Anglus, Vir doctrinae fama per orbem literatum inclytus, in eo allaboravit, ut *Persas* à solis cultu alienos fuisse probaret. Sed dudum ab aliis ostensum est, quam hoc destitutum sit omni fundamento. Etenim sub *Mitbrae* nomine utique apud ipsos sanctum & religione dignum fuisse habitum XENOPHONTIS (23) aliorumque testimoniis confici potest. De *Græcis*, quod solem coluerint, nemo negare poterit, nisi omnem simul fidem historicam damnare velit. *Romanos* vero haud secus fecisse, si ab omnibus etiam aliis argumentis absteineatur, solæ

(21) Saturnal. Lib. 20. 30. ubi prolixè docet ac commonstrat, solem s. virtutes solis significare *Apollinem liberum patrem, matrem, Mercurium, Æsculapium, Herculem Serapim, &c.* & Lib. 1. c. 19. scribit: *Virtutem igitur solis quæ divinationi curationique præest, Apollinem vocarunt; quæ sermonis auctor est Mercurii nomen accepit &c.* Eleganter quoque commonstrat ROSSÆUS in *Tr. Religionen der Welt* pag. 885. seqq. sub diversis Deorum Roman. nominibus, non diversos ut vulgo creditur, latitare, sed unicum solem, quem sub diversis hisce adorant nominibus. Conf. Dn. de LUDWIG in *Disf. 2 de Idolis Slavorum* §. 3. ap. III. HOFFMANNUM inter *Scriptor. Rerum Lusatic. Tom. 2. pag. 71.*

(22) In *Historia Religionis Veterum Persarum eorumque magorum*, p. 12. Contrarium adversus Dn. HYDE probatum est in *Not. ad GOODWINI Tr. Moses & Aaron Lib. 4. Cap. 2. §. 22. not. 14. p. m. 675.*

(23) *Lib. VIII. pag. 233. edit. Wechel. conf. PETR. BIZARII Histor. Rer. Persic. Lib. 12. p. m. 382. inter Scriptor. Rer. Persic. edit. Wechel; RHODIGINI Lect. Antiqu. pag. 938.* Imo hoc quodammodo in Regum Persiæ titulis probari potest, quando se appellitant: *Ein König aller Könige. ein Erbe des Gestirns. einen Bruder der Sonnen und desmonds.* Vid. *Staat von Persien* inter *Rengerianos pag. 5.*

solæ inscriptiones, in quibus solem inter Deos viales (24) referri videmus, abunde testantur. *India* ditissima remotissimaque & antiqua & recentia culti solis exempla (25) suppeditat. Neque in *Asia* (26) passim, *Africa* (27) & *America* (28) desunt. Modo quis intentiori cura Historica Regnorum provinciarum, Civitatumque monumenta excutiat, inveniet ubivis cultus hujus aut antiqua vestigia aut præsentia exempla. Non displicet igitur KEYSLERI (29) sententia, *Gentes non enumerabimus, scribentis, in quibus viguit Heliolatria, universum nominabimus orbem terrarum &c.*

An germania antiqua in eodem numero habenda sit, nec ne, MASCOVIUS (30) non satis pronunciative vel affirmare vel negare ausus est. GUNDLINGIUS (31) etiam aperte negavit, præcipuum robur ex eo quærens, quod TACITUS, etsi diu inter Germanos versatus, nihil hujus rei tradidit atque vel eo ipso suspectum reddi putat J. CÆSARIS, quod huc
 B referri

(24) Vid. CHRIST. WEISII *Disp.* 1. *Lipf. de Numinibus Vialibus, cap. 2. §. 9. pag. 38. seqq.* Quod Sol & Luna etiam præsidēs Circensium ap. Rom. fuerint, jam dudum probatum dedit ONUPHRIUS PANVINIUS in *Tr. de Ludis Circensibus.*

(25) In quadam Indorum urbe solis templum olim fuisse, commemorat RHODIGINUS *Lect. Antiqu. Libr. 29. Cap. 4. pag. m. 1110.* Qui plura de solis cultu ap. Indos scire cupit, evolvat *Historiam Indiæ Occidentalis. Moral. Lib. 5. c. 4. pag. m. 213.* ap. Dn. de BRY inter *Americæ Scriptores.* Ibid. *Indorum descriptio* JACOBI LE MOYNE *Tab. 35. ut & Americæ P. V.* ubi Auct. BEZONUS *pag. 68.* de Peruanis ait: *Solem tamen pro numine præcipuo habent &c.*

(26) Vid. D'AVITI *Descript. generale de l'Asie pag. m. 244.* ubi de Arabia desertæ Incolis ait: *Leurs ancêtres adoroient le Soleil &c.*

(27) Vid. D'AVITI *Descript. generale de l'Afrique pag. m. 33.* ubi: *les anciens, ait, Africains de Barbarie furent tous Idolâtres, adorans le soleil & le feu, comme les Persans &c.*

(28) Vid. D'AVITI *Description Generale de l'Amerique pag. 23. & passim.*

(29) In *Dissert. de Cultu Solis Freji & Othini p. m. 762.* ap. SCHEDIUM *de Diis German.* edit. noviss.

(30) In *denen Geschichten derer Teutschen unter denen Francken/ p. m. 48.*

(31) In *Gundlingianis Tom. 3. P. 12. pag. 170. seqq.*

referri videtur, testimonium, utpote cui vix videre & à facie cognoscere Germanos licuerit. Sed salva res est. Sufficit TACITUM (32) totidem verbis de Germanis scripsisse, quod Deorum maximum MERCURIUM colant, cui certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habeant. En controversiam diremtam! Primum enim inter omnes constat, non infrequens TACITO esse, Romanorum appellationes Germanorum Idolis adhibere. Si suo nomine compellendus esset Mercurius, ille non Mercurium sed *Wodan* dicere debuisset (33), qui cum Othino unus idemque habetur. Mercurium Romani conjugem Veneri adjungebant, quid! quod annales testantur, eo usque erroris devenisse veteres, ut solem inter & lunam ad instar mariti & uxoris matrimonii aliquod vinculum sibi persvaderent. Itaque non obscura conjectura est, sub Mercurio TACITI Germanos solem adorasse, præsertim eos, qui septentrionalibus populis propius adjacebant; credibile cum sit, propter vicinitatem cultum solis ad ipsas promanare potuisse. Plura certe sunt, quæ fidem dictorum auferent. Sed præsentis scripturæ genus non permittit, ut ea huc afferramus. Fateor igitur me haud multum abesse à sententia FRENZELII (34) qui probare annititur, quod sub nomine & imagine SWANTOVITI in Rugia olim, Pomerania atque Megapoli non alius, quam solis cultus vigerit!

[32] De *Moribus German. in Oper. edit. Amst. p. 415.* Alterum locum TACITI quem GUNDLINGIUS pro tuenda causa sua allegavit, JO. MICH. HEINECCIUS in *Disput. de Crodone §. 9 pag. 22. inter Scriptor. Rer. German. LEUCKFELDI* illustravit, & denique ad illum egregie respondit.

[33] Vid. LUCÆ Fürsten, *Saall pag. m. 930.* & SCHERINGHAM de *Orig. Anglor. pag. 314.*

[34] In *Disf. de Idolis Slavorum, pag. m. 73. ap. Ill. Dn. HOFFMANNUM inter Scriptor. Rerum Lusat. Tom. 2.* In hæc consentit Celeb. Rost. Theolog. D. ÆPINUS in *Disfert. de Mecklenburg. Conversione, pag. 17.* ubi idem hoc probatum dedit, *Ecquis igitur, scribens, non conjecerit, Swantovitum sanctam lucem s. Solem Rugianis denotasse.*

rit: sicuti & lunæ cornutæ effigies quam TRIGLAVUS (35) pectore præferbat aliquid reconditi alere videtur. Si ad cultum Idoli BIAL-BOG (36) attendamus, eadem, quæ de SWANTOVITO, conjectura occurrit; licet ceteroquin aliorum uberiori disquisitioni relinquam, utrum Slavorum Idola horumque singula nomina etiam peculiare Deos, an v. diversas unius numinis, solis puto, virtutes & operationes præ se tulerint (37) nec ne? Saltem de vasti operis columna illa, quam frater BERNHARDUS *Julini* diruendam curavit, id moneam, non mi-

B 2

nus

[35] Hæc eo forte comparata sunt, ut ostendatur, sub hoc simulacro *lunam* esse cultam, in quam sententiam & propendere videmus Ill. Dn. de LUDEWIG de *Idolis Slavorum Diss.* 3. §. 3. pag. 79. conf. ABRAH. FRENCELII *Comment. de Diis Soraborum aliorumque Slavorum*, c. 24. §. 7. pag. m. 205. inter *Rerum Lusat. Scriptor. Tom. 2.* & NERRETERI *Juden-und Heyden-Tempel* p. 1002.

[36] Habet & nomen BELBUCK, quod album Deum significare volunt. Vid. Dn. de LUDWIG de *Idolis Slavorum c. 1.* & P. WUJÆ *Historia Episcopat. Cammineus* ap. Ill. Dn. de LUDEWIG inter *Scriptor. Rerum Bamberg. T. 2.* pag. 513 conf. CHRIST. HENR. WEISIUS in *Antiqu. Misnico-Saxon.* p. 337. qui satis prolixè hac de re agit tandemque hic solem latere existimat. Neque hoc abs re esse putarem. Siquidem conjicere licet, sub nominibus *Baal*, *Bielbuck* *Bioli-um* & similibus eandem rem repræ-

sentare veteres voluisse. Monasterium quoque in Pomerania fuisse, *Belbuck* dictum, constat ex *Observationibus FASCHIANIS ad Vitam St. Ottonis*, ap. Dn. de LUDEWIG inter *Script. Rerum Bamberg. Tom. 1.* pag. 615.

[37] Affirmativam sententiam recte defendunt GODOFR. HECHTIUS in *Germania Sacra P. 1. Lib. 1. pag. 7.* ALEX. ROSSÆUS in *Tr. Religionen der Welt* pag. 385. aliique. Sic WEBERUS in *Diss. de Pustero Veteri German. Idolo*, pag. 23. subdubitat an sub diversis nominibus *Bial-Bock* & *Zernebock*, diversa etiam Idola indigentur, putans nomina hæc appellativa atque Generalia potius esse. Neque minus ego dixerim *FUTERBOCKIUM*, quod perinde videtur esse, ac matutinus hircus sive *Morgen-Bock* oder *Gott* / s. *Deus*. & *ZVICZIO* sive *SCHWAIXTIXIO*, i. e. *Deus lucis* atque ignis, nil nisi Solem cum aurora notasse.

nus mihi, quam aliis pro solis insigni (38) haberi, ad quam quottannis mensis Decembris ipso *Lucia* die sacrificia *Soli* obtulisse dicuntur. Atque hæc omnia cultui solis in Septentrionalibus oris quondam facto non videntur esse absimilia. Quid sibi voluerit Hercyniæ sylvæ CRODO Idolum? si quærat, varia respondentur, quæ ab HEINECCIO (39) peculiari scripto in disquisitionem vocata sunt. Vero simillimam hanc conjecturam esse volunt, qua astrum Saturni eo nomine adoratum esse contendunt nonnulli. Scirem, cur non potius *Solis* ipsius? MACROBIUS auctor est, Saturni nomine hic eum venire. Saltem rota & urceus frugibus æstivis stipatus, quorum species imago idoli hujus præbet, & cursum solis & vegetativam virtutem ejus manifesto loquuntur. Volunt eidem solis sacratam fuisse diem. Atqui, non alia hæc, dixerim, denuo prodere, quam, quod solis statua CRODO fuerit. Sepono nunc alia, (40) quæ eodem loco haberi possunt. Satis est, *Crodonem* cum magno WODANO (dem groten Wodan) paria fecisse. Sed, uti hæc
veri

[38] Hanc hujus columnæ explicationem primum dedit Dn. CAROC in Tr. Nachricht von der Reformation und Abschaffung des Päpstlichen Kirchenwesens / §. 1. pag. 3. quem dein secutus est b. ZICKERMANN in Tr. Nachricht von den alten Einwohnern in Pommern / pag. 20. Aliis pro Julii Cæsaris statua plerumque habetur, quem errorem etiam fovet, P. WUIA in *Historia Episcopatus Camminensis* supra alleg loc. pag. m. 518.

[39] In Dissertat. de *Crodone Harzburgico* pag. 19. seqq. Saturni simulacrum fuisse, credit WITICHINDUS CORBEIENS. Lib. 3. *Annal.* ap. MEIOMIUM Tom. 1. *Scriptorum Rer. German.* pag. 661. WORMIUS putat in *Monument. Dan.* pag. 19. quod

KRODAN malitiæ atque nequitiae præfes fuerit, unde proverbium natum: En frodan Skalk / i. e. homo deperditæ nequitiae; ut & Germanorum froden Düvel / prouti vult NERRETERUS in Tr. *Juden, und Heyden, Tempel* / pag. 967. Aliorum opiniones nunc prætermittam.

[40] Hæc pro parte legi possunt ap. ALEX. ROSSÆUM in Tr. *Religionen der Welt* / pag. 915. & Dn. HEINECCIUM in supr. alleg. *Diss. Cap. 2.* §. 26. pag. 31. Utrum vero CRODO & Prusorum CURCHO unum idemque numen sit aliis discutiendum relinquo. Interim de CURCHO videri potest. HARTKNOCH. in *Select. Dissertat. Histor.* p. 163 & 173 nec non Erlaus tertes Preußen. Tom. 2 pag. 125.

veri speciem habent; ita à veritate alienum est, quod primum generis humani autorem *Adamum* notaverit, quemadmodum non sine errore nonnulli arbitrati sunt. Similia CHRIST. HEN. WEISIUS (41) de famigerabili Saxonum IRMENSULA præcepit. Namque & hanc pariter ac Julinensem illam, solis dicatam columnam prædicant, quam immolationibus atque holocaustis Saxones olim sacravere. Neque sine rationibus hæc asseri puto, Ipsi enim Saxones, ubi Britanniam ingressi, de religione interrogabantur, *si vero de religione queritur, respondebant, noveris, nos juxta morem paternum SOLEM adorare.* Igitur probabile est ad Irmensulam hunc cultum præstitum esse. Ut taceam, inveniri etiam quædam ap. GOBELINUM PERSONAM (42), quæ ad credendum hoc animum inducunt. Nec putes de solis Anglo-Saxonibus hæc valere posse. Adfunt enim testimonia, quibus & ad reliquos Saxones hæc referenda esse, docemur. Mihi sufficiat his ipsis prodidisse, quo pretio habendum sit, quod KEYSLERUS statuat solis nullam in Germania admittere & GUNDLINGIUS omnem illius cultum inde eliminare voluerint. Forte hic ultimus eo fine hac via ingressus est, ut placita ejus de *feudis solaribus* (43) minus obstaculorum paterentur. Sed hæc alio pertinent.

Satius erit de pristino apud Svedos *Solis* cultu ea huc proferre, quæ paginæ angustia capiet. KEYSLERVS (44) quidem peculiarem

B 3

hujus

[41] In *Antiquitat. Misnico-Saxo. nic. pag. 402.* Variorum opiniones refert MEIBOMIUS in *Tr. de Irminsula Saxon. Cap. V. Tom. 3. Script. Rer. Germ. pag. 11. seqq.*

[42] In *Cosmod. etat. 6. cap. 35. ap. MEIBOMIUM Tom. 1. Script. Rer. Germ. pag. 235.*

[43] In hac materia conferri possunt AHASV. FRITSCHIUS in *Disf. de Feudo Solari*, HARTM. ab ERF. FA de *bonis Germaniæ, feuda solaria*

Germanice Sonnen- Pehn dictis, & HULDR. v. EYBEN in Disp. ubi hanc materiam tractat.

[44] Quæ reperitur in calce ad noviss. edit. *Tractatus SCHEDII de DIIS, Germ.* adjecta ab editore JARKIO. In hac *Dissertatione KEYSLERUS modo RUDBECKIUM* (stupendæ alias eruditionis & Ingenii sagacissimi Virum, cujus nomen nunquam sine honoris præfamine adduci debet) recta etiam via incidentem ta-

xat;

hujus argumenti disquisitionem suscepit, sed quæ non uno nævo atque errore laborat. Quare cautela opus est lecturis hunc librum. Stat interim sententia, solem in Svecia veteri divinis honoribus ornatum esse. Facit inter alia, ad probandum hoc, nomen antiquum solaris sacrificii SVNNO-BLOT (45) quod ad ætatem nostram perduravit. Sol enim Gothico vocabulo *Sun* s. *Son* olim pronunciabatur, ULPHILA (46) ipso teste; ast hodie-

xat; modo ipse in Etymologicis a verosimilitudinis tramite prorsus digreditur. Neque distincte satis hunc cultum exponit; Rusticos etiam Septentrionalibus populis mores, quasi non hæc vel similia de aliis omnibus hujus ætatis populis adduci probarique possent, in propriæ rusticitatis documentum, objicit; & quæ hujus farinæ alia sunt passim in hoc scripto occurrence, nota censoria dignissima. Optarem certe, ut quidam inter Sveciæ Daniæque literatos hujus Viri nævos tam in hoc quam altero, sub rubro *Antiquitates Celticæ* vulgato scripto detegeret, ne harum rerum minus periti in devia abducerentur. Manum quidem ipse olim admovi, sed ea in ordinem jam redigere limamque adhibere ultimam, non vacat.

[46] Unde hæ voces originem trahant, non conveniunt Doctores. KEYSLERUS in *supra alleg. Dissert. pag. 765.* putat, ab obsoleto German. Vocabulo *Sühnen* calefacere eas enatas esse, hancque suam derivationem *omni procul dubio majori niti verisimilitudine quam RUDBECKIANA* a *sehen* / *Sen* videre credit. Quam rite recteque aliis dijudicandum relinquo. Interim GUNDLINGIUS in *Gundlingianis Tom. 3. pag. 173.* Etymo-

logiam RUDBECKII approbare mihi videtur dum voces *Suma*, *Siona* a German. *Sehen* derivat. Quid vero de voce *Sühnen* / quatenus pro *calefacere* accipiendum, sentiendum sit, peritiores hujus lingvæ judicent. Varios evolvi scriptores, sed hanc vocis significationem hætenus frustra quæsi.

[47] Loca quæ huc spectant, adduxit KEYSLERUS *supra allegato loco p. 795.* & STIERNHIELMI *Glossarium Ulphila - Gothicum sub voce Sunno, pag. 133.* Dum vero KEYSLERUS *l. c. not. a.* quædam de Ulphila ejusve Novo Testamento Manuscr. in medium profert, hoc addere placet, scil. illum Codicem hodie in Bibliotheca Upsaliensi asservari, Dominum que ERICVM BENZELIVM, olim *Biblioth. Upsal. nunc Episcopum Lincolniensem, Fautorem nostrum honoratissimum* in eo fuisse, ut accuratam juxta ipsum originale exemplar nobis traderet, & versionem & editionem; sed nondum lucem aspexit opus hocce desideratissimum. Nos, modo paginæ angustia id permittat, dabimus infra ad calcem hujus scripti literas *Academici Upsaliensis*, quæ historiam Manuscrti. illustrare possunt.

dienum ipsum festum solare superstite nomine JUUL appellari solet. Cujus quidem appellationem non à voce *Jiul* s. rota, sed à *Jola* s. *Jala* hilarem se præbere, derivandam esse contendit PETR. DYKMANNUS (47) hac ductus ratione, quod vetustarum Charatarum scriptione probetur nomen JUUL, non vero *Jiul*: qua in re & VERELIUM & STIERNHIELMUM habuit antecessores. Controversiam recenset REENHIELM (48) & denique sententiæ RUDBECKII subscribit. Quod vero KEYSLERUS ejus rationes frivolas dixerit atque ridiculas, ipsum KEYSLERUM hujus criminis reum facit. Quid est enim quod ipsum in argumento RUDBECKII à *Juul-Klubba* petito offendere potest? Si solo hoc usus esset RUDBECKIUS, haberet forte quod quereretur, jam vero cum fortioribus associet, quid merito desiderari possit, non video. Accedit quod derivatio à voce *Jola* & *Jala* festis omnibus æque conveniat, cum posterior hæc propius rem veniat eoque nomine præferri mereatur. Nec prætermittendum, quod cum anni tempore, quo festum hoc celebrabatur, sententia hæc congruat quam optime. Siquidem media hyeme hæc peragebantur solennia, adeoque eodem vero dierum spatio, quo sacras ferias hodie auspiciati sumus; quoque anni tempore *Orbinus*, sub qua appellatione sol ipse latitat, annum circuitum absolvisse novumque ad instar rotæ moliri credebatur. Itaque, ut recens vel susceptum vel suscipiendum iter in communem salutem vergeret & frugiferam fœcunditatem afferret, venerabundi lætabundique sacrificiis illi litabant. Quonam v. tempore hæc sacra initium sumerint, qua annum, qua mensem atque dies accurate definiri non potest. Probabile tamen est primos Sveciæ incolas ex
quo

[47] In *Antiquit Eccles.* pag. 86. Alii à JULIO CÆSARE, rursus alii ab anglico quodam vocabulo *Giuli*, vel etiam à *Jubilo* nomen accepisse Festum *Juul* arbitrantur, ut refert BIRCHERODIUS in *Palaestra Anti-*

quaria Disqv. I. p. 6. 15. & 19. Sed omnes à veri tramite longe discedunt.

[48] In *Notis ad ODDI Monachi Historiam Regis OLAVI TRYGVÆ filii*, pag. 28.

quo vero Deo repudium miserunt, aut sub imagine repræsentativa adorare cœperunt, factum esse. Etenim solem venerandum esse rationi ipsis (sed corruptæ) consentaneum (49) videbatur. Nec quicquam præter illum ob præstantissimam naturæ excellentiam adoratione dignum habebatur. Itaque hujus nobilitate perstrictis oculis, soli *Soli* aliquid divini numinis inditum, illumque adeo mundo præesse argumentabantur. Uti vero credere aliquid Deum, neque tamen illud venerari velle, absolum est; ita semel admissio, quod *Sol* Deus esset, *Sol* etiam venerandus videbatur. Hoc quoque aliquando apud septentrionales factum esse existimo, donec homo quidam ibidem surrexit, qui filium se solis prædicavit & variis interpositis technis atque fraudibus sub nomine *Attis*, *Attin*, *Othin* similibusque cultum solis invasit, sibi que arrogavit. Successit deinde huic alius in nomen divinitatemque (50) *Othin* prioris, adeoque duos hujus tituli atque dignitatis unum post alterum orbis septentrionalis accepit divinisque honoribus profectus est. Hanc traditionem, quamvis à vulgari illa recedat, suis inniti (51) rationibus, certum est. Id tantum dolemus, quod ad justam Idololatriæ hujus historiam concinnandam necessariis subsidiis domesticis destituamur. Interim KEYSLERUS se hic satis audacter gerit, & quod solet evenire incautius procedentibus, in varios errores incidit. Nos, ingenue dico, monumentorum ad hanc ætatem pertinentium inopia hac in re laboramus. Nam vaferrimus ille impostor, qui falsum

OTHIN-

[49] Vid BVDDEVS in *Historia Ecclesiast. Veter. Testam.* pag. 243 sq. & ALEX. ROSSÆVS in *Tr. Religionen der Welt* pag. 835.

[50] Idem mecum affirmat STIERNHIELM in *Disfert. Manuscr. de OTHINO* quando: *Hos, ait, per secula sequentes alii heroes in nomen, famam & honores succedunt - Hoc*

etiam in Othino nostro contigisse clarum est.

[51] Rationes in *Tr. nostro* (Manuscr. sub Rubro *Ante-Othinus* fusius exposuimus. Conf. interim TORFÆVS in *Serie Regum Daniae*, pag. 117. & VERELIVS in *Not. ad Histor. Gotrici & Rolvonis*, pag. 40. Præcipue vero *Mythol.* 5. & 49. *Edda.*

OTHINI nomen sibi sumfit & distinctionis causa aut *Asiatici* aut *Upsalienfis* cognomen accepit, omnia, quæ ad ejus usque ætatem servata erant, rerum antiquarum documenta destruxit atque delevit. Ut, præter conjecturas probabiles (52), nihil nobis reliquum fecerit. Ita enim ad scopum suum obtinendum, ut ageret, opus videbatur. Destinaverat sibi solis cultum; igitur, ut destinata assequeretur, affecuto per longam annorum seriem confirmarentur, optima, quæ huc facere videbantur media, eligenda erant. Juvabat fortuna belli, qua, cum prosperrima uteretur, non solum in universum omnes credebant, quod in persona ejus victoria sita esset, sed & militum animos tantum fiducia sui infederat, ut sola manuum ipsius impositione victoriae spem (53) conciperent. In magiæ s. naturalis s. Diabolicæ arte tantum valebat, (54) ut nemo hujus loci par ei crederetur. His fiebat, ut in bellicosa natione illa, summa esset existimatio ejus. Augebant superstitionem fœcundi, qui forte tunc inciderant, anni. Hos enim, uti tunc plerumque regibus deberi putabant, (55) OTHINO suo adscribebant. Itaque cum nihil præter divinos *Solis* honores ambitioni ipsius deesse videretur, hos etiam acquirendos meditabatur. Atque eo comparatum erat, quod primum nomen OTHINI (56) affectaret, neque affectaret solum, sed & susciperet, festumque & cultum solarem in certum ordinem ritusque redigeret, quin, cum solis insigni effigiem suam exprimendam (57) curaret juberetque; Denique vero, ut à pluribus astutiæ ejus inventis abstineam, quicquid monumentorum reperiebatur, supprimeret, caliginem offusus posteris, ut quæcunque de OTHINI illustribus factis tradebantur, in suam personam referrent. Verum, uti hæc omnia satis callide excogitata erant, ita, quod non nisi acerbum esse potest.

C

cum

[52] Huc pertinet e. g. quando O-
dinus vocatur omni parens, summus
& antiquissimus Asarum, rerum o-
mnium Dominus &c. vid. VERELI-
VS in *Not. ad Histor. Gotrici & Rol-
vonis*, pag. 48.

[53] Testis hac in re omni exceptio-
ne major est *Ynglinga Saga*, cap. 2. ap.
STVRLESONIVM in *Chronic. Nor-
weg.* pag. 3. Hinc recte VERELIVS
in *Notis cit.* pag. 40. artes ejus, scri-
bit, tam bellicas, quam magicas, qui-
bus divinitatem promeruit, &c.

[54] Vid. *Ynglinga Saga*, cap. 6. ap.
STVRLESONIVM c. l. pag. 7. BAR-
THOLINVS in *Antiquitat. Danor.*
pag. 293. & TORFÆUS in *Hist. Nor-
weg. Tom. I. Lib. 3. cap. 17. p. 144.*

[55] Testis iterum est *Ynglinga Sa-
ga*, cap. 47. cit. loc. pag. 54. De OTHI-
NO affirmat Edda, quod crediderint

Sveones, quod, quibuscunque in terris
moraretur, annonæ ibi esset abundantia
atque pax, quam ipsius potestati subes-
se credebant. Imo ex hoc capite sol-
vebatur OTHINO pro singulis nasis
s. Capitibus quotannis unicus numus
loco census teste *Ynglinga Saga*, cap. 3.
cit. loc. pag. m. 10.

[56] Recte hinc TORFÆUS in *serie
Regum Daniae*, pag. 124. scribit: *Se-
quior hic Othinus se suosque eorum
nominibus appellavit, quo stratagema-
te tantum perfecit, ut nunc præter
nuda illorum [scil. priorum Othino-
rum] nomina fere nihil de iis scia-
mus, nec quanto illum tempore præces-
serint, conjicere valeamus.*

[57] Testis est VERELIVS quando
in *Not. ad Histor. Gotrici & Rolvo-
nis*, pag. 43 *Solis*, ait, *imago coronata
adpingebatur, tanquam simulacrum
prioris Othinis, i. e. solis.*

cum irreparabili illa antiquitatum Regni Svedici jactura (58) conjuncta fuerunt. Hinc enim illæ Lachrymæ, quod, quæ spectant antiquum soli ibidem præstitum cultum, è documentis domesticis non satis dilucide explanari possint. Certum est atque indubitatum, quod OTHINUS *Asiaticus* solis cultum in se traxerit. Neque tamen solus obtinuit. Venit enim in partem honoris FREYERUS: & quod PERINGSKIÖLDIUS (59) credendi ansam suppeditavit, OTHINUM etiam *Asiaticum* in honore eo antecessit. Quæ forte ratio est, quare tantum non omnia, quæ in veterum annalibus de cultu FREYERI efferuntur, ad OTHINI etiam nomen nobilitandum communiter usurpantur. Sed de his, si quæ plura afferri possent, alii occasione asservanda erunt.

Quod pertinet ad solennitates festivas, quibus sacra solaria sub nomine OTHINI atque FREYERI in Svecia obire olim moris fuit, sequentia hac de re in rerum vetustarum tabulis ex tanto naufragio collectis ad memoriam nostram delata sunt. Festum erat universalium omnium (60) summum, quod in celebritate frequentissima maximo magnificentiæ apparatu (61) agebatur. Unde & *Sonnu Blot*, *Haufu Blot*, *Med-Winter-Blot* & plures hujus naturæ appellationes ei inditæ sunt. Suberat & superstitioni pertinacia: ut non mediocrem sibi plebis indignationem contraheret quondam Rex HAQVINUS ADALSTEIN cum interdicere rusticis ea festivitate ausus esset, neque ipse præsentia sua eandem honestare voluisset. Causam sacrorum istorum reperire licet in *Ynglinga-Saga cap. 8.* nempe *til Grothar* i. e. pro omni soli ubertate suscipiebantur. Tempus peracti cultus, ut supra ostensum, media hyems & quidem, si standum est fide RUDBECKII (62) olim vigesima quarta & quinta mensis Januarii, pro qua, post mutatum cum Christianismo anni novi exordium, vigesima quinta Decembris assumpta est. Novendecim dierum festiva lætitia fuit; Hoc discrimine diversa ab aliis duobus anniversariis festis, quorum alterum ineunte hyeme s. bruma, pro felici annona; alterum vernante anno, pro pace & victoria celebratum est, uti illud in *Hervara-Saga*; hoc vero in *S. Olofs Saga*, relatum accepimus. Verrina tunc sacrificia plerumque facta esse ex *Hervara Saga* itidem constat. Eaque propterea electa putantur, quia fabulose creditum est, vulnera aliquando soli a verre inflictæ esse, (63) vel quia verres, tanquam qui equos perni-

cita-

(58) Proinde haud inconcinne loquitur TORFÆUS in *serie Dynast. & Regum Daniae pag. 124.* *Hominum quoque bis in terris ante se degentium non fecus ac Deorum memoriam penitus delere omni studio allaborabat.* Causam facti tam inhumani ipsa ED. DA *Mythol* 49. prodit hisce verbis: *Ut multis post seculis nemini dubium esset, eosdem esse Asôs istos, de quibus dictum fuerat &c.*

(59) In *Upland Monument. Tom. 1. pag. 240. seqq.*

(60) Præterea quoque privata

sua habebant sacra, uti ex Historiis constat, quæ vocabantur *Alfablot*; qua de re videri potest *Olavi Sv. Historia cap. 92.* ap. STURLESONIUM in *Chron. Norweg. pag. 509.*

(61) Vid. STURLESONIUM in *Chron. Norweg. Tom. 1. p. m. 559.* edit. PERINGSKIÖLD.

(62) In *Atlantica Tom. I. p. 100 seq.* conf. *St. Olofs-Saga cap. 69.* & VÉ. RELIUS ad *Hervara Saga cap. 4.*

(63) Vid. RUDBECKII *Atlantica Tom. 1. p. 103. 104. 109. Tom. 2. pag. 213. 229. & passim.*

eitate anteirent, trahendo solis vehiculo aptissimos esse somniabant, *Edda* pro-
 dente. Taurum quoque ferum & bene saginatum OTHINO immolatum esse
 constat, cujus generis bestia, in *Ynglinga Saga* c. 30. Regem EGILLUM necasse
 traditur. An vero solari hoc, an in alterutro modo dictorum festo Taurina hæc
 sacrificia peracta sint, nullibi ego perscriptum inveni. Contra, equorum in hoc
 festo soli oblatas esse hostias, vel ideo dubio carere videtur, quia solis ipsi vehicu-
 lo solito more juncti credebantur. Saltem veterum scriptorum fide (64) dicun-
 tur. Plura etiam à RUDBECKIO (65) animalia in his solennibus sacrificia facta
 perhibentur; sed qua veritatis specie, nec libet nunc inquirere, nec vacat. Ho-
 stiis humanis in his festivis solaribus litatum esse volunt nonnulli; sed mihi pro-
 babilis fit, dehonestamenta hæc abfuisse. Quamvis in universum non negave-
 rim, OTHINUM sacrificiis humanis placatum esse, si quando casus extraordina-
 rii inciderint, aut gravis irserit necessitas, si rebus prostratis anxium pacis deside-
 rium fuit, si cui longæva vita, si anni fertilitas votis expetita, aut profugæ avis in-
 vestigandum latibulum. Sic stantibus rebus ad horrenda hæc sacra OTHINI
 itum esse *Ynglinga Saga Cap. 18, 21, 29. seqq.* traditum legitur. Verum quod hoc
 festo solari factum sit, nullo mihi exemplo innotuit. Non ignoro, quæ à MES-
 SENIO (66) ADAMO BREMENSIS & RUDBECKIO alii, ve hanc in rem affe-
 runt. Sed hæc omnia me ab opinione mea dimovere non potuere. Solidiori
 probatione opus erat. Antistites sacrificiorum non infimæ, non mediæ sed prin-
 cipis conditionis viri erant. Et qui peragendis operabantur *Blot-Madr & Blot*
Sveiru nominibus insigniebatur. Templum perficiendorum locus. Mactata
 victima & hujus parietes & ipsum idolum sanguine tincta; forsân ad imitationem
 Sacrorum ipsius Dei *Lev. XVI. 14.* Quod reliquum erat carnis atque pingvedi-
 nis, concionis sacro epulo consumtum. Regum erat, suo exemplo vescentibus
 præire. Quod cum Rex HAQVINUS, ut supra commemoratum est, negligeret,
 suo damno neglexit. Oportebat ipsos interesse; nec privatim epulari, sine su-
 spicione contemptus Religionis, licitum. Ut pluribus videre est apud STURLE-
 SONIUM (67). Neque factis sacrificiis epulando tantum verum & fortiter po-
 tando, musico concentu, saltationibus, ludis, cantilenis festivis, candelis arden-
 tibus festivis quibus festi etiam inditum nomen (*Jaul Lichter*) per dies per no-
 ctes juba protrahebantur. Dona insuper & munera invicem data. Inter præ-
 cipuos ritus erat, ut in salutem honoremque Deorum & ante omnes quidem ali-
 os, OTHINI, poculis certaretur. Omnium rerum copia tunc temporis & abun-
 dantia affluebat. Per integrum novendecim dierum spatium continuis ferculis
 onerata mensæ. Et, quo major certiorque confluxus esset, Judicium universale
 & nundinæ celebratissimæ, *Disting* nomen erat, (68) instituta celebrataque. His

C 2

omni-

(64) Vid. *Håfon Udalsfens Saga* cap. 18. & 19. ap. STURLESON in *Chron Norweg.* p. 145. & 146.

(65) In *Atlantica Tom. 2. pag. 233. 239. 268. 318. Tom. 1. pag. 104 604.*

(66) In *Scripto Comico Swan-Hwis ta Act. 11. Scen. 1. p. 9. conf. ADAM.*

BREMENS. de *situ Danie, cap. 234. pag. m. 62.* & RUDBECKIUS *Tom. 1. Atlant. pag. 104. 603. 604.*

(67) In *Håfon Udalsfens Saga C. 18. pag. m. 145.*

(68) De hisce Nundinis plura lectu dignissima congestit Aut, *Disp. Upsal de Nundinis Disanis.*

omnibus observatis, festum *Julium* rite peractum putabant. Iam quidem quæ Dei T. O. M. misericordia est, indigna hæc hominibus superstitione in Svecia nostra dudum sepulta jacet. Sed citra superstitionem idololatricam multæ festivitatis hujus antiquæ ad nostram ætatem reliquiæ pervaserunt & anniversario eodem hoc tempore observantur. Candelæ Juliæ, Cantilenæ, varii ludi festivi, dona & strenæ, convivia, panis in modum verris vel formæ rotundæ pistus, & apud agrestes per novendecim dies inde à prima natalitiorum Christi dinumerandos, variis cibis instructæ mensæ in hodiernis residuis inveniuntur; nec illis, qui aliquando circa hoc tempus per Regni nostri provincias iter fecerunt, ignorari hæc possunt. An apud plebem etiam antiquæ superstitionis stammina remanserint & hodiernum sub pectore foveantur, (69) id nunc inquirendum mihi non sumo, fatius ducens hæc atque alia, quæ huc referri poterant, doctis in Svecia relinquenda esse. Speroque fore, ut, cum instructiori penu agere hanc rem possint, expectationem nostram non sinant esse inanem.

Nobis vero CIVES ACADEMICI O. O. H. omnia quæ hætenus à me disquisita sunt, eo in serviant velim, ut, quo longius majores nostros à cognitione veri DEI remotos vidimus, eo intentiores ipsi pro immensâ misericordia sua gratias agamus, quod discussis tenebris illis densissimis, divina luce sua in melius nos erudire voluerit. Etenim gratiosæ revelationis lumine edocti, quem Deum solem nostrum veneremur, haud ignoramus. Veneramur Dominum nostrum Jesum Christum solem illum Justitiæ, cujus hodie ortum in hunc mundum, adventum in carnem puto, devota memoria recolimus. Hic per omnem vitam sol noster esto! Hunc filiali timore, amore, obsequio prosequamur, magnificiamus, in cælum usque, unde salutis nostræ causa digressus est, extollamus. Hic justus nobis solis, hic dignus cultus erit. Ab hoc Astro divino pax omnis, bonorum affluentia, prosperitas atque salus derivatur. Hinc lux in tenebris, in calamitatibus solamen, in animæ corporisque angustiis auxilium, in periculis tutamen. Ab hujus igitur religioso cultu nec vita nec mors, nec quicquam aliud nos revocet atque dimoveat. Huic preces nostras, huic vivas nos ipsos hostias offeramus. In nostram ille ortus est salutem, ut hæredes essemus æternæ felicitatis. Quid igitur tam potest esse officii nostri, quam ut hunc solem adoremus Mexicanorum (70) ea religionis perversitas fuit, ut orienti creato soli quotidie sui sanguinis libamina sacraverint. Procul hinc horrorem illum! Et sanguis & corda nostra & quicquid præterea sumus, uni Justitiæ soli nostro debentur. Huic corpora nostra animæque pro templis, hunc colere, amplecti, devenerari præstituta gratissima officia sunt! Ita demum agendo, hoc festum orientis Justitiæ solis, ut Deo, ut hominibus, ut Christianis denique dignum est, celebrabimus.

P. P. GRYPHISWALDIÆ,
SVB SIGILLO VNIVERSITATIS.

(69) Hanc in rem, sed levi brachio passim inquirat BIRCHERODIUS in *Palæstra Antiquaria*, qui etiam in hoc *Tr. de Ludis, Prognosticis, Pace, pla-*

centis, Poculis, Candelis Juliis & similibus agit.

(70) Vid. FRANCISCI *Geschichte, Kunst, und Sitten, Spiegel ausländische Völker* / p. 1056

ILLVSTRISSE, EXCELLENTISSE
 COMES,
 REGNI SVECIÆ ACADEMIÆQVE UPSALIENSIS
 CANCELLARIE,
 DOMINE GRATIOSE AC PATRONE
 MAXIME!

Si quanta gratia complexus semper es, complecterisque Academiam Upsaliensem, post tot exhibita benignissimi erga eam animi argumenta vel nesciremus nos vel occasione oblata superfederemus tamen pro facultate nostra, quatumvis tenui, prædicare, jure meritoque cum præsentis ævi homines ingratos nos & tantorum indignissimos bonorum, tum futuri reputarent. Quo minus vitio nobis vertes, ut confidimus, VIR ILLVSTRISSE, si quod apud alios omnes, omni tempore agendum nobis confitemur, apud TE agamus unica hac vice, meritorumque Amplitudinem TVORUM erga nos recordatione pia, TE præfente ac recognoscente recolamus. Equidem non sumus nescii, quam sit aliena tua moderatio à cupiditate gloriæ, cujus quantumcunque fuerit, magnitudo animi fastigium pridem omne superavit. Indulgebit tamen TUA nobis gratia hanc veniam, ut conscientiæ satisficiamus nostræ, testemurque TIBI sensum beneficiorum, quibus sicut alias frequenter, ita nuper admodum sine exemplo maximis ILLVSTRISSEISQVE nos locupletasti. Ecquid enim conferri mereatur muneri, quo TE auctore, cœpit his diebus Bibliotheca nostræ Academiæ fulgere? Habemus ab antiquitate ultima vindicata & in usus publicos transmissa monumenta rarissima, libros omnis generis plurimos, calamo in Membranis exaratos, quibus res à populis septentrionem habitantibus ante secula non pauca gestæ continentur, eo genere plurimum compositæ, quo skaldi, sapientes summi apud Majores, eorumque posterit ac successores consueverunt. Hic memoriæ Veteris Thesaurus quanti faciendus sit, sic noscetur demum, si quam pauca nobis manserint reliqua ex omnibus, quibus priscum ævum se posteritati commendarat, in animum revocaverimus. Jacent pleraque, nescimus qua seu fortunæ invidentiæ, seu hominum minus attentorum diligentiumque, culpa æternis sepulta tenebris. E quibus si quid erutum protrahitur in lucem, utique id novi alicujus fati studio indulgentiæ fieri censendum. Nec enim pecuniæ valere possunt, ubi forum mercibus est destitutum, possessorque animo æquiori caret argento, quam à majoribus ad se transmissio libro. Quandoque quotus quisque est ex iis, quos numerorum copia celebrari hodie audimus, qui, si daretur quoque forum, mercium istarum, ex illa copia in eas expendendo, vel exiguam subduci partem sibi pateretur: Scilicet sunt libri squalore obsiti, obducti fumo, pulvereque, ac ne integri quidem semper, sed à blattis muribusque arrosi. Præterea male picti, ut in plerisque literas confusas, distortas, implicatas ipsaque obsoletas vetustate, luminibus quatumvis perspicacibus & intentis assequi haud liceat. Pro his i. e. sicut illi quidem censent, re inani, & fatigando visui juxta atque cerebro solum idonea erogare nummos, quid est quasi aliud, quam si mitissime lo-

quendum, bona nescire sua, & rem usibus & necessitatibus humanis destinatam imprudenti curiositate perdere? Quod plerorumque iudicium, quam difficile putamus superatu, eo ipso, quia plerorumque est. Sapere profecto nemo temere contra omnium sententiam, vel vult vel potest, nisi qui desipere censei vult, vel omnes alios arguere. At vero TE, qui nihil habes cum plerisque commune, isthoc plerorumque iudicium ab egregio honestissimoque facto minime deterruit. Ausus es contra illud ipsum plerorumque iudicium, ex iudicio paucissimorum sed intelligentium, & imprimis TVO, quod intelligentia aliena nihil indiget; erogare pecunias, & erogare in eas res, in quas sustineret nemo, nisi TVI similis, h. e. supra omne plerorumque positus iudicium.

Ausus inquam es, industria eximia, ex abdito conquirere monumenta vetera, eaque non pauca, ex locis longe etiam remotis huc arcessere, ut haberent elegantiora ingenia, unde quæ notitiæ Svecicarum rerum desunt plurima felici auspicio fideque optima valerent supplere. Scilicet hoc opus VIRI vere magni, vere patriam amantis esse reputasti, non præsentis modo ævi colere virtutes, sed & veteris revocare memoriam, ac quicquid in eo vel exempli honestate laudabile, vel facti raritate admirabile occurrit, ex tenebris vindicare in lucem, eique spiritum vitamque reddere. Quo consilio ne TIBI quidem quod industria sumptuque tuo conquisitum fuit, seponere voluisti, tuæve parietibus Bibliothecæ tenere clausum, sed in Academiam translatum nostram, omnium illorum publicare usibus, quos amor patriæ ad illustranda prisca decora vocaret. Denique quæ videbatur propria futura Hæredum TVORVM gloriatio, quod à TE comparatam haberent rarissimorum monumentorum possessionem, ejus & animo & iudicio singulari participem fecisti Academiam Upsaliensem. Quam per hoc non minus amore paterno, quod liberos complecti proprios monstrasti. Quin imo, quod publice professus es, sic post innumera, hoc quoque animi gratissimi pignus studiorum quondam TVORVM Magistræ voluisti reddere, monumentisque rarissimis, & quæ semel amissa, nulla sollicitudine, nulla quantacunque summa recuperari possunt, custodes fidos & durabiles adponere. Quo pio providoque animo factus esto, VIR jam ante MAXIME, qui intellexisti primus, eo ipso quædam non servari, quia liberis servantur. Equidem paterna charitas de suo sanguine, præcipuè si generosus sit, beneque educetur, nisi optima & laudatissima sperare neque debet, neque potest. Ea ipsa tamen usu rerum humanarum exercita nequit ignorare, quantis sint mutationibus subjectæ res, cum primis privatorum, quotque casus interveniant, per quos licet integerrimi exercere virtutem votisque suis satisfacere impediuntur. Neque tamen metuendum, ne fors hoc iudicio hæredes TVI aliquando contristentur: Sentient nimirum, non ereptum sibi quod est traditum Academiæ, quæ nil ita sibi possidet, ut non erogat in omnes, quibus usui esse potest. Adde quod quam ex hoc facto consecutus es dignitatem summam atque gloriam, ejus ipsi omni tempore sint habituri partem, quando nunquam non, quotiens in manus veniet ex monumentis istis aliquid, aut spectantium curiositas lustrabit, COMITVM DE LA GARDIE Nomen debito elogio commemorabitur. Verum hæc de liberalitate cætera, qua nos supra spem vota que nostra splendidissime ornasti. Ea plane singularis est & eximia, & iccirco commemoratione singulari celebranda, qua nobis inter monumenta cetera & Ulphilam seu ut alii nonnulli maluerunt ex veteribus Urphilam donasti Errabat hæctenus ingentis inter Gothos priscos nominis Episcopus, Gothus ipse, nescimus quo

quo infelici actus fydere, per Bibliothecarum non paucarum scrinia, paucis notus titulo, excussus serio atque intellectus nemini; igitur ubique peregrinus, ubique captivus, ac cum carceribus squaloreque luctatus jacuit, donec ante hos 20. annos virtus Svetica, è tenebris Pragensibus extractum & in libertatem pristinam assertum patriæ majoribusque suis reddidit, & illustrissimo maximorum ac rarissimorum scriptorum consortio in arce Regia Holmensi adsociavit. Verum vix dulcedinem libertatis suæ senserat, vix consortii illius svavitatem poterat intelligere, cum nova quadam sævientis fortunæ malignitate, popularibus ereptus suis in priorem servitutem crudelissime abstrahitur. Res erat & per se indigna & nomini Svecorum minime honesta, unius homuncionis, ejusque peregrini & à Svecis bene splendideque habiti arte clancularia subduci, qui Svecorum sudore plurimo sanguineque fuerat comparatus. Neque tamen apparebat via recuperandi eum, qui quo esset perlatus, explorare nemo poterat. Itaque jaceret hodieque abditus, ac in orbe peregrino pressus servitute *Ulphilas*, absque TE fuisset, **COMES ILLVSTRISIME.** TVA sagacitate inventus, TVA liberalitate denuo Svecis Gothisque, vel quod idem est, Majoribus suis est assertus. TU imperialium Octingentorum summa judicasti dignum, quem ex manibus rapacissimorum hominum extractum redemptumque libertati pristinæ restitueres. Habet ergo *Ulphilas* TE servatorem suum, TE libertatis assertorem, TE securitatis suæ Patronum. Habet Svecia TE Auctore redditum postlimino *Ulphilam*, pridem inter Gothos natum, inter Gothos educatum pauloque ante Regia indulgentia Civibus adscriptum. Habet non otiosum, inertem, vanum, sed translatione librorum sanctissimorum, quibus quicquid salus ipsa, dum humano generi salutem affert, memorabile ac observandum gesit, quicquid crudele iniquumque pertulit, describitur, ad posteritatem omnem clarum & illustre. Habet in translatione illa testimonium apertum fidei, qualem Gothi veteres, propago hujus orbis, & septentrionis proles olim per Mysiam & vicinas Regiones sunt professi. Habet denique singulare atque ex tot aliis superstes unice, adque nos translatum linguæ ejus monumentum, qua in locis procul disitis inter gentes peregrinas aliisque linguis utentes, usâ est gens Arctoa postquam quidquid obstitit virtuti suæ, instar fulminis prostrernere imperioque subdere suo suscepit Quod si vel unicum solumque foret, testaretur tamen certissime clarissimeque, quod negari sustinent non tam ignari, quam invidi veteris Svecorum gloriæ, non alios illius gentis esse conditores, quos annales Græci Latinique *Gottorum* celebrant vocabulo, quam qui hodieque per septentrionem appellantur *Gothi*, pars clarissima Imperii Svecorum. Adeo in hoc monumento sunt convenientia tantum non omnia sermoni, qui vel ante secula nonnulla vixit per regnum hoc, vel hodieque viget. Quæ beneficii abs TE profecti nomina quam sint singula quamque eximia & rara, Tibique soli debita, nemo est, opinamur, qui non animo lubentissimo agnoscat. Nec videtur eis quicquam potuisse adstrui ullius studio ingeniove. At vero TV, qui relinquis nihil intentatum, & solitum omne insolito patriæ ornandæ studio superas vincisque etiam hic invenisti ampliora merendi viam & occasionem. Nam quem TV, à mille retro annis in membrana violacea literis argenteis conscriptum, ac ob id argenteum nuncupari solitum accepisti *Ulphila* Codicem hoc ipso inter milenos scriptos codices notabilem ac insignem, eum, ut reverca dici argenteus mereatur, totum solido argento nunc circum dedisti. Solidum argentum appellamus, quod dicendum fuit prope animatum; adeo solertis manibus artificis vivunt,

vunt, tantumque non loquuntur exstantes ubique imagines, quæ post multorum annorum spacia è sepulchro cineribusque vetustatis emergentem *Ulpila* interprete, in decus Regni Svetici & celebritatem nominis Gotthorum testantur cœlestem veritatem. Neque possumus mirari satis sive liberalitatem conductoris, sive industriam ingeniumque locatoris, qua utraque factum, ut hic Codex alium in orbe nullum habeat sibi parem. Unde facile colligimus quantis *TIBI* simus devincti nominibus non nostra solum causa, quæ tametsi sola esset, impares sic quoque nos solvendo tanto debito efficeret, sed posteritatis etiam, quam hoc munere devinctam habes omni tempore, ac quamdiu virtutis ac doctrinæ aliqua manebit æstimatio, habebis. Et quoniam non pro nobis solum gratias agendas *TIBI* esse *COMES ILLVSTRISIME*, sentimus, verum & pro iis omnibus, ad quos per nos tam rari atque pretiosi muneris possessio perveniet, id circo invenimus difficilium, qua verborum formula liberalitati tam proluxæ, ac officio tam justo satisfaciamus.

Optandum sane fuerat, ut in novi singularis & incomparabilis doni prædicatione, nova singularis & incomparabilis dicendi nobis contigisset facultas, qua ostenderemus non modo, quantum illud beneficium sit *TVVM*, animique magnitudo *TVI*, ex qua velut fonte proficiscitur. Sed & quam devota nostra pietas, qua & magnitudinem istam, uti decet, metimur, & beneficium amplectimur. Verum enim vero quando supra solitum eniti prohibemur, ab ingenii tenuitate nostri, saltem polliceri nunc audemus, fore neminem, cujus memoria sanctiore durabilioreque nomen *MAGNI GABRIELIS DE LA GARDIE* coletur.

Cum & alias officiosa gratitudo malit pio opere se facere testatam, quam sermone, atque ubi animus est occupatus studio singulari vel amore, linguæ facultas quantacunque fuerit, non parum intercepta deficiat. Pauca tamen ista scribere debuimus, ut & non ingratos vel immemores nos fore *TV* sic intelligeres, & futuræ illius gratitudinis hoc leve quidem, at ex fido deditoque perpetuum *TIBI* pectore profectum pignus haberes. Quod proinde *TV* benigne pro humanitate, bonitate atque gratia, qua soles nostra omnia excipere non dedignaberis. Quem ita Patriæ, ita Regi Augustissimo, ita Academia huic nostræ, ac in ea nobis omnibus vivere, valere, florere optamus, ut se ipsum quisque, imo plus quam se ipsum quisque sibi, Conjugi liberis, familiæque suæ. Quorum omnium salus incolumitas, commodum decusque non exigua parte à salute atque incolumitate *TVA* pendet. *DEVS* servet *TE* Patronum literarum literatorumque maximum, ut *TVA* opera, consilio, auctoritate servetur Academia sine cujus conservatione conservabuntur in cassum, quæcunque conservari, etiam qui illius conservationem negligunt contemnuntve, studio ac conatu summo, sive quærunt, sive cupiunt.

ILLVSTRISIMÆ TVÆ EXCELLENTIÆ

Ups. d. 11. Julii, Anno 1669.

Devotissimi Cultores,
Rector & Senatus Academicus.

Coll. diss. A. 204, misc. 20